

Disputatio chirurgico-medica inauguralis de gangraena et sphacelo

<https://hdl.handle.net/1874/345217>

DISPUTATIO CHIRURGICO-MEDICA
I N A U G U R A L I S
D E

15.

GANGRÆNA ET SPHACELO,

Q U A M
AUSPICE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

M. JOHANNIS LEUSDEN,

Philosophiæ Doctoris, & Linguae Sanctæ in Illustri
Academia Ultrajectina Professoris Ordinarii,

U T E T

*Amplissimi Senatus Academici Consensu, & Nobilissima
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus, Prærogativis &
Privilegiis, ritè & legitimè consequendis,

Publice ventilandam exponit

JOHANNES JOACHIMUS WINDHAUSEN,
Holsato-Gluckstadiensis.

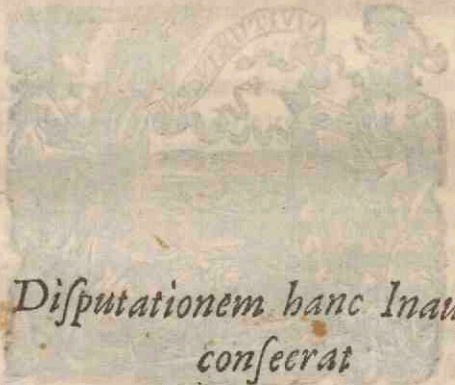
Ad diem 27. JUNII, ab hora nona ad undecimam.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, clō lōc xciij.

CONSANGUINEIS
PRÆCEPTORIBUS
FAUTORIBUS
ATQUE
AMICIS.

*Disputationem hanc Inauguralem
consecrat*

HALE
AUCTOR.

DISPUTATIO CHIRURGICO-MEDICA

INAUGURALIS

D E

GANGRÆNA & SPHACELO.

THESIS I.

Consistere vitam corporis animalis in continuatâ & vegetâ sanguinis humorumque ex eo procedentium, circulatione, per innumerabiles (ne dicam infinitos) partium stabilium canales, majores minoresque, quâ secretiones & excretiones (per conseq. functiones) omnes necessariò procedunt: morbum autem omnem, (qui quasi mors continua, ejusvè principium, dici potest) dependere ex motus istius circularis imminutione majore vel minore, adeoque canalium diversorum obstructione multiplici, quâ secretiones & excretiones (per conseq. functiones) sup-

A 2

pri-

4 DISPUTAT. CHIRURGICO-MED.

primuntur, invertuntur aut abolentur; ratione certè & experientiâ, adeò est stabilitum, ut religio foret id in dubium vocare. Ego qui Laureæ Apollinæ conquirendæ gratiâ Lemma quoddam inaugurale, ceu processuum Academicorum specimen (prout moris est) adornare cogor, obstructionum istarum maximam, cui nomen impositum est *Gangrænæ & Sphaceli*, paucis hic, Auspice Deo T. O. M. explicandam suscipio.

§. I I.

Gangræna & Sphacelus, significant in genere partis unius vel plurium νεκρωσις, sive mortificationem, quod vñ vocum græcarum γὰγγραινα, quod ἀπὸ τῆς γάγειναι, comedere, & σφάκελον, ἀπὸ τῆς σφάζειν, jugulare, occidere derivantur satis clarum esse existimamus: in specie autem *Gangræna* significat incipientem partium molliorum mortificationem, cum qua adhuc dolor aliquis & ardor conjungitur, nonnullis dicitur ignis S. Antonii vel Marcelli, & Germanis audit (*der heisse Brand*: *Sphacelus* verò (sideratio quibusdam dictus) perfectam partium non solum molliorum, verum etiam ossium mortificationem omni sensu abolitò, & Germanis dicitur *der kalte Brand*: solent etiam Chirurgi *Gangrænam* exprimerè vocabulo *suffocationis*: inutiliter autem disputatur, an hi affectus sint tumores vel ulcera, cum utrumque dici posse satis constabit ex seqq.

§. III. Suc-

§. VI II.

Succedunt vulgò Gangræna & Sphacelus inflammationibus, contusionibus & fracturis partium notabilibus, colorque partis affectæ rubicundus flammæus, successivè transit in lividum, cæruleum & atrum, præsentis Sphaceli signum certum: sensus quoque paulatim ita deperditur, ut etiamsi profunde pars affecta scarificetur, vel scindatur, nullum omnino sensus præbeat indicium. Rarissimè cum Gangræna & Sphacelo conjungitur pus, adeò ut si in gangrænosa parte pus aliquo modo compareat, hoc ipsum (ut loquitur *Clar. Wedel. pathol. med. dogm. sect. 2. cap. 13.*) sit *εὐπνία* quoddam Chirurgorum, signum vitæ resurgentis, & spem optimam præbeat; non negandum tamen & hoc, quod pus sæpè ad putrilaginem gangrænosam, valdè foetidam abeat, tuncque semper malum præbet signum, sive instantis mortis, sive cancri.

Conjunguntur semper cum gangræna & Sphacelo graviore, febres continuæ, licet non valdè acutæ, sed hecticam æmulantes, crebræ cordis palpitationes, lipothymia & animi deliquia, appetitus prostratus, ingens sitis, quæ omnia, in sequentibus, clarè & distinctè, perceptâ causâ continente, luce meridianâ clarius explicabuntur.

Primò autem necessum erit, ut in naturam inflammationis, tanquam fontis primarii gangrænæ & sphaceli, inquiramus: hanc vulgò Auctores oriri statuunt à sanguine extravasato & stagnante, adeoque fermentante & calorem præternaturalem suscipiente; sed si hæc esset vera & genuina omnis inflammationis causa, sequeretur, quod ubicunque sanguis esset extravasatus, ibi semper adesset inflammatio: at qui sæpissimè in contusionibus, sanguine extravasato & stagnante, nulla adest inflammatio, ergò non potest dici unica & genuina, sive proxima inflammationis causa: Verum siquidem salia quævis crassiora (vulgo fixa dicta & corrosiva) sive ex gremio sanguinis secreta, sive ex sex rebus non naturalibus dictis, aliisve fortuitis rebus immediatè partibus communicata, ardorem, dolorem, ruborem, & omnia quæ inflammationes & erysipelata comitantur, symptomata semper excitare observemus, clarum est, quod ex his primariò omnis inflammationis causa proxima quærenda sit: nempe cum salium figura sit indefinitis modis acuminata & complanata, eorumque moles constans & rigida, evidens est, quod prementibus aliis, ab omni circumferentiâ fluidis, minus quam corpuscula mollia & inflexibilia cedant, adeoque ad motum vehementem semel concitata, constantius in eodem perseverent, constantioresque circa alias res effectus fortiantur: supponamus itaque, particulas aliquas acuminatas

natas & complanatas rigidas, tubulis canaliculisque hujus aut alterius partis corporis angustioribus ita inhærere, ut liberè progredi nequeant, sed obstructionem pariant; manifestum est, quod non omnibus cavitatum punctis accuratè accommodari possint (obstat enim figura earum inæqualis acuminata & complanata) sed maneat quædam interstitia, ratione magnitudinis & figuræ, inæqualia; cumque aliæ humorum particule continuò à tergo succedendo premant, sed propter obstructionem progredi nequeant, cumque æther (vacuum enim dari contradictionem involvit) per poros salium, partisque affectæ, omnes libere nequeant perirere, certè pernicissimi motus sui actione, tantam facit fibrillarum nervosarum, membranosarum &c. concussionem tremulam, ut mens indè suscipiat ideam ardoris, & quoniam eadem actione violentâ, cum prædictæ fibrillæ periculum incurrant ruptionis, vel actu rumpantur, idcirco mens dolorem percipit acutum, & quidem pulsatilem, si vicinæ fuerint copiosæ aut magnæ arteriæ, quarum vibratione interpolatâ, fibrillæ magis expanduntur & tenduntur; nec obscurum hinc esse potest, cur color partis affectæ sit intensè rubicundus flammeus; vehementissimo enim & celerrimo ætheris circa poros salium motu ad latera ita depelluntur globuli cœlestes sive luminis radii, ut non ampliùs (uti solebant) ad lineam rectam sed circularem celerrimè moveantur; in quo consistit omnis rubedinis causa: denique attendenti obvium erit, quod dum æther vehementissimè & celerrimè, quantum possibilè, per lineam rectam po-

ros partis affectæ; saliumque peccantium, ad interiorem sanguinem humoresque circulantes transeundo (non aliter ac fulmen vinum vel cerevisiam intra dolea utitur maximè conclusa perturbat) undique ad latera depellat particulas crassiores, motui rectilineo obstantes, unde successivè massa sanguinea ratione mixturæ suæ ita turbatur, ut oriatur febris continua acuta, omnis inflammationis notabilis comes individuus.

Sic inflammationis naturâ demonstratâ, faciliè explicabitur, quomodo ipsi aliquando succedant gangræna & sphacelus; nempe si humores salini & acres corrosivi canales plurimos arteriosos, venosos, nervosos & lymphaticos ita obstruant, ut circulatio fluidorum omnium per partem inflammatam tollatur, illico est in procinctu *gangræna*, & quo pertinacior fuerit illa obstructio, eò facilius producet *sphacelus*, præ primis cum salia illa fixa, fibrillas partis affectæ lentè solvant, ut in cincinnos resiliendo, viam humoribus circulare conantibus in omnem dimensionem præcludant: si verò contingat, ut prævaleant salibus particulæ oleosæ & flexiles disruptione fibrillarum facta suppuratio sive puris collectio (melioris ominis) obtinebitur.

Nunc veniunt explicanda gangrænae & sphaceli
sympto-

ſymptomata numero 4to enarrata : ſcilicet cum propter inflammationem maſſa ſanguinis vehementer fuerit turbata , nondum ad priſtinum ſive naturalem mixturæ ordinem reverſa eſt , hinc *febris oritur continua ſed non adeo acuta* , ac in ipſo ſtatu inflammationis , quoniam fibrillis ruptis , liberior æther per omnes poros tam ſalium quam partis affectæ adeoquè totius maſſæ ſanguinæ nactus eſt tranſitum , & quoniam ſimul durante inflammatione , multæ particulæ ſubtiles per cutim , aliæquè corporis emunctoria , fuère diſſipatæ , hinc craſſiores remanſæ languidius motæ non niſi febrem cauſantur lentam , quæ tamen non minus periculum ægro aſſert , quam alia acuta , quatenus & vires valdè ſunt proſtratæ , & effluvia multa corroſiva ex parte gangrænosa , penetrant verſus interiora vaſcula , ita ut lege circulationis ad cor & alias partes delata , ſanguinem ita incrāſſent & turbent , ut ineptus evadat ad circulationem (adeòque ad vitam) continuandam ; & hoc eſt , quod vulgus vocare ſolet tranſitum gangrænæ verſus cor. Cum itaque guttæ ſanguinis inæqualiter ſint mixtæ & compositæ , magnamque habeant acrimoniam , clarum erit quod inæqualiter contrahantur (ſeu potius convellantur) cordis muſculi , ut producantur *palpitationes cordis frequentes* , quæ ſi fuerint adeò vehementes , ut ſanguis ſufficienti motu nequeat adverſus vaſa cerebri propelli , evidens eſt , ſecretionem ſpirituum animalium ſuccumbere , adeòque ſupervenire *Lipothymiam* : præterea quoniam liquor gaſtricus ex ſanguine turbato ,

in ventriculi cavitatem secretus, consuetam non habet particularum proportionem & mixtionem, hinc ritè vellicari nequeunt fibrillæ nervosæ & membranosæ pro *appetitu* laudabili producendo, præprimis cum etiam spiritus animales deficient, ita ut nec liquor gastricus satis in actum deduci possit, nec fibrillæ satis extendi pro motu vellicatorio vegetè ad sensorium commune transferendo: Deniquè siquidem humores omnes sint crassiores & acriores, hinc non solum obstruunt glandulas ductusque salivales, ita ut lympa sufficienti quantitate fecerni nequeat ad gulam humectandam, sed etiam vellicant fibrillas nervosas & papillares faucium, ut mens suscipiat ideam tristem *sitis* notabilis.

§. VIII.

Causa antecedens horum affectuum (de signis enim silebo, cum constent ex antecedentibus) est sanguis extraordinarie crassus, terrestris & acer fixus sive austerus, ex quo cum similis naturæ humores prodeant, mirum haud erit obstructions prædictas produci.

§. IX.

Causæ procatarticae possunt esse innumeræ, ex sex rebus nonnaturalibus petendæ, quæ omnes colimant & ad sanguinis vehementem crassitiem & acrimoniam suppeditandam, & obstructions pertinaces producendas: Tales sunt aër intense calidus aut
fri-

frigidus, ictus fulminis, ictus serpentum, vel animalium aliorum venenatorum, alimenta vel medicamenta (potius venena dicenda) terrestria, repellentia & acria corrosiva, ut acidi plurimi liquores, narcotica immodica, vel intempestivè sumpta, ictus, lapsus, contusio gravior, fractura, luxatio, ligaturæ nimis arctæ, & similia plura.

§. X.

Nunc tempus est, ut gangrænæ & sphaceli eventum, tam ad salutem quam mortem breviter proponam: Minus periculosi sunt affectus, si particulare aliquod membrum carnosum externum occupaverint, quam si plures & majores partes internas, nervosas, tendinosas, & membranofas (v. g. cerebrum, meninges, ventriculum, intestina, vesicam, &c.) obfesserint, in peste, febribus malignis, petechialibus &c. tunc enim mortem certo certius inferent: salutare signum esse solet proveniens pus & separatio mortuæ carnis à viva, cum virium restauratione febrisque imminutione: diarrhæa, delirium convulsiones si superveniant, lethalia sunt: hydropi superveniens gangræna, ut plurimum etiam est lethalis. Sphacelus pejor est gangrænâ, ut fati constare potest ex causis.

§. XI.

Curationis opus absolvunt media Chirurgica, pharmaceutica & & diætetica: Ex chirurgia petuntur

tur scarificationes, cauteria, & exstirpationes: Ex pharmacacia petuntur interna decocta, mixturae, pulveres, spiritus, essentiae, tincturae & similia, externa autem epithemata, cataplasmata, lavamenta, balnea &c. quorum omnium formulas prolixas si hic corradere vellemus, codicem daremus maximum: praecipua tamen hic apponemus: Primò itaque pars gangranosa aut sphacelo correpta ope cultri acuti est variis in locis scarificanda, ad sanam partem usque ut sanguis emanet, tunc egregiè pars abluatur sequenti lavamento:

℞. *Aq. vit. Matthiol.* ℥iij.
Theriac. compos. camphorat. ℥x.
Spir. Sal. ammon. super calcem.
viv. destil. ℥ij.
Tinct. myrrh. ℥vj.
Mell. scyllit. (aut si hoc defecerit)
Rosac. ℥i℥.
M. F. Lavamentum.

deindè imponatur sequens cataplasma:

℞. *Rad. aristol. rotund.*
Gentian.
Angel. ver. aa. ℥j.
Cucum. asin. ℥x.
Bryon. ℥i℥.
Herb. phillandr. ℥.
Scord.
Abrot. mar.
Mar.

Marrub. aa. m℥.
Flor. Sambuc.
Chamomill. aa: p. iij.
Sulph. viv. ℥ij.
Calc. viv. ℥℥.

concis. contuf. & cribrat. coq. in f. q. aq. commun. & vin. alb. gall. addendo f. q. fimi vaccini vel alb. græc. vel fæcum vini aut cerevisiæ, ut f. cataplasma, irrorandum, dum imposituro spiritu theriacali camphorato. In levioꝛe gangræna Chirurgi magnum ponere solent præsidium in aq. calc. viv. *In misc. cur. ann. 2. obs. 2.* admodum extollitur aq. marina cui absinthium incotum fuerit. Ad proserpentem gangrænam sistendam convenit butyrum antimonii rectificatum, in circumferentiæ circulo inter partem sanam & mortuam illitum. Interim sudorifera interna & diaphoretica alexipharmaca continuò sunt propinanda v. g. loco cerevisiæ.

℞. *Rad. falsap. ℥ij.*
Scorzon. ℥iij.
Liquirit. ℥i℥.
Herb. Scord.
Meliss. aa. mj.
C. C. limat. ℥℥.
Sem. citr. ℥vj.
Hord. mund. mj.

coq. in f. q. aq. comm. ad lib. v. addendo post decoctionem vini generosi rhenani antiqui ℥x. pomorum citri in taleolos concisorum No. ij, M. F. julapium. ali-

quando sumatur fal. vol. C. C. ad ℥j. superbibendo vinum calidum aromatifatum, vel usurpetur Tinctura aliqua bezoardica, sp. fal. ammon. juniperinus, castorinus, salia alcalia fixa, infusio rad. contrajerv. & similia. Omnia purgantia acriora nocent, sique alvus sit laxanda, id fiat clystere vel blando laxante. Separatione facta carnis mortuæ à viva, imponatur seq. unguentum.

℞. Ung. basil. ℥j.

Sp. cochlear. ℥j.

Mell. rosar. ℥ss.

M. F. unguentum plumaceolis imponendum: Factam autem esse separationem, (ut ritè dicit *Clarissimus & Experientissimus Dominus Professor Munnicks Chir. Lib. 1. cap. XVII.*) partis ægræ à sana, ex eo dignoscitur, quod latius malum non serpat, atque appareat circulus exactè rubens, exquisitique sensus, in quo spissa & alba reperitur materia.

Verum enim vero, quum gangræna aut sphacelus remediis propositis aut similibus ritè adhibitis ulterius proserpat, deveniendum est, (si fieri possit, constantibus adhuc viribus) ad partis affectæ extirpationem, periculum tamen præmonendo: hæc amputatio fieri debet in parte (*vid. Cels. lib. 17. cap. 33.*) sana, paulo super carnem mortuam, & in pro-cinctu sit vel cauterium actuale (quod optimum) vel potentiale, aut stypticum, ad hæmorrhagiam nimiam cohibendam; modum autem procedendi unus quisque legere potest in chirurgorum libris,

spe-

speciatim *Hildani*, *Aquapendentis*, à *Solingen*,
citati celeberrimi Munnicks &c. Eschara sepa-
 randa est unguento aliquo emolliente vel butyro in-
 fulso, & postea per digestiva & consolidantia ulcus
 est ad curationem producendum. Caro spongiosa,
 si luxuriet, consumi potest pulvere fabinæ, cum
 pauxillo aluminis usti & carbonum ligneorum, vel
 inspergatur pulvis ex Vitriolo calcinato, alumine
 usto, plumbo usto, cerussa & lapide calaminari,
 imponaturque emplastrum desiccativum ex minio,
 cerussa, diapompholygos &c.

§. XII.

Diæta debet esse aromatica & sudorifera; com-
 mendantur juscula carniū aromatizata, aër sit ca-
 lidus sive naturâ, sive arte; alvus respondeat arte,
 vel natura; modicum corporis exercitium (pro re-
 nata) conducit.

COROLLARIA.

I.

*Nulla inflammatio sine obstructione con-
 cipi potest.*

Nec

I I.

Nec tamen obstructio sola causatur inflammationem.

I I I.

In omni inflammatione est solutio continui.

I V.

Doloris unica, & immediata causa est vel actualis ruptio, vel periculum ruptionis fibrillarum sensitivarum.

V.

Opium operatur & rarefaciendo, & coagulando.

V I.

Fœtus nutritur & per os, & per vasa umbilicalia.

F I N I S.